

**Programa conținând tematica și bibliografia pentru susținerea examenului de acordare a gradelor didactice II și I în învățământ la specializarea Limba și Literatura Maghiară și metodică predării acesteia, profesori**

## **I. NYELVTUDOMÁNY**

### **A. II. FOKOZATI PROGRAM**

#### **Célok és követelmények**

A szakirodalom legújabb eredményeinek, szempontjainak, módszereinek megismerése és gyakorlati alkalmazása.

#### **Kötelező tematika**

##### *Nyelvelméleti kérdések*

A nyelv mint társadalmi jelenség. A nyelv rétegződése. A magyar nyelv táji változatai. A sztenderd és a vernakuláris változat. A diglosszia. A kétnyelvűség (kisebbségi kétnyelvűség) és a nyelvcsere. A nyelvművelés és a nyelvi tervezés.

A kétnyelvűség. A kétnyelvűség tipológiája. Kontaktusjelenségek tipológiája. Direkt kölcsönzések, indirekt kölcsönzések, hibridszerkezetek. Kölcsönelemek a magyar nyelvben. A kisebbségi (kétnyelvű) magyar nyelvváltozatok sajátosságai. A nyelvek kölcsönhatása, az érintkezés társadalmi és lélektani vetületei, a művelődéstörténeti háttér.

Nyelv és gondolkodás. A gyermeknyelv. A nyelvi készségek fejlesztése iskoláskorban, ennek összefüggései a gondolkodás fejlődésével.

A nyelvi rendszer szintjei. Variánsok és invariánsok a nyelvben. A nyelv rendszerszerűsége. A nyelvi rendszer paradigmikus és szintagmatikus síkja.

A nyelvi jel fogalma és típusai, sajátos vonásai.

Produktivitás és kreativitás a nyelvhasználatban. A magyar nyelv helye a világ nyelvei között (eredet, típus, areális kapcsolatok).

##### *A mai magyar nyelv rendszere és története*

Articulația consoanelor limbii maghiare și caracteristicile acestora. Articulația vocalelor limbii maghiare și caracteristicile acestora. Structura fonologică a cuvântului, comportamentul sunetelor în șirul de sunete. Alternanțele fonetice. Tipurile alternanțelor consonantice. Caracterul ortografiei maghiare și principiile de bază.

A magyar mássalhangzók képzése és megkülönböztető jegyei. A magyar magánhangzók képzése és megkülönböztető jegyei. A szó fonológiai szerkezete, a beszédhangok viselkedése a hangsorban. A hangváltakozások. A hasonulások fajtái. A magyar helyesírás jellege és alapelvei.

A szókészlet és a nyelvi rendszer. A szókészlet és összetevői: a lexéma, a frazéma. A szókészlet rendszer jellege. A szókészlet kronológiai és szociolingvisztikai szócsoportjai, valamint azok kapcsolatai. A szókészlet dinamikus szinkroniája: archaizmusok és neologizmusok. A szókészlet szótári feldolgozottsága. A lexikográfia paradigmaváltása.

A szófaji felosztás problémái. A mai magyar nyelv szófaji rendszere. Egyes szófajok. A szóelemekre bontás problémái. Tövek, tőtípusok. Toldalékok. A toldalékomorféma-típusok elhatárolása. Az állítmány inflexiós elemei (egyeztető morféma, a mondat állítmányon jelölt kategóriái: igeidő, igemód). A névszók inflexiói. Szótár és morfológia: szóalkotás (képzők, szóképzés; összetétel, összetett szavak).

A szintagmák és fajtáik. Alárendelés és mellérendelés. A mondattani viszonyjelölés eszközei. Viszonyítás és egyeztetés. A mondatrészek. Régens, vonzat, szabad bővítmény. Az egyszerű és az összetett mondat szerkezete. A mondattal kapcsolatba hozható funkcionális-szemantikai kategóriák: kijelentések és modális mondatok, a mondatfajták, a mondat külső és belső időszerkezete, aspektus.

Leíró nyelvészet és történeti nyelvtudomány. A magyar nyelv történeti kapcsolatai (kontaktus a szomszéd nyelvekkel). A nyelvi változások tudatosításának lehetőségei az iskolai oktatás különböző fokain. A magyar nyelvtörténet és a művelődéstörténet, valamint az irodalom összefüggései.

Nyelvi változatosság – nyelvváltozatok - nyelvjárások. A regionális nyelvhasználat. A nyelvjárások hangtani, alaktani, szókészlettani, jelentéstani, mondattani jelenségei. A nyelvjárási alakulatok: a helyi nyelvjárás, a nyelvjárás csoport, a nyelvjárási régió, a nyelvjárás sziget. A mai magyar nyelvjárási régiók. A nyelvjárások és az anyanyelvoktatás. A dialektológiai kutatások legújabb tendenciái.

Szövegten. Szöveggrammatika, szövegsemantika és szövegpragmatika. A szövegkohézió szemantikai és pragmatikai eszközei. Szövegfajták, szövegtipológia. A szövegten az oktatásban.

A mai stilisztika nyelvelméleti alapjai. Szövegten és stilisztika. A stilisztikai elemzés szempontjai és módszerei (szövegszervezési elvek, szövegszintek és kontextusok szerinti elemzés). A stílus szociokulturális rétegzettsége.

## SZAKIRODALOM

### Kötelező irodalom

Benő Attila: *Kontaktológia. A nyelvi érintkezések alapfogalmai*. Egyetemi Műhely Kiadó, Kolozsvár, 2008.

Bodrogligeti András: A szókészlet. In: *Hagyományos nyelvtan – modern nyelvészet*. Szerk. Telegdi Zsigmond. Budapest, 1972. 63-83.

Fóris Ágota: *Szótár és oktatás*. Iskolakultúra, Pécs, 2002; <http://mek.oszk.hu/01800/01890>.

Kádár Edit: *Alaktan és szófajtan*. Egyetemi Műhely Kiadó, Kolozsvár, 2007.

Kálmán László szerk.: *Magyar leíró nyelvtan: Mondattan I*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2001. <http://budling.nytud.hu/~kalman/arch/konyv01.pdf>

Kassai Ilona: *Fonetika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2005.

Kiefer Ferenc: *Jelentélmélet*. Corvina, Budapest, 2000.

Kiefer Ferenc (szerk.): *A magyar nyelv kézikönyve*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003.

Kiss Jenő: *Társadalom és nyelvhasználat. Szociolingvisztikai alapfogalmak*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1995.

Kiss Jenő (szerk.): *Magyar dialektológia*. Osiris Kiadó, Budapest, 2001.

Péntek János: *Kontakusjelenségek és folyamatok a magyar nyelv kisebbségi változataiban*. NyIrK. 1997: 37-49; <http://www.sztanyi.ro/displayallpubl.html>

Uő.: *A nyelv ritkuló légköre. Szociolingvisztikai dolgozatok*. Kom-Press: Korunk Baráti Társaság, Kolozsvár, 2001.

Péntek János – Benő Attila (szerk.): *Nyelvi kapcsolatok, nyelvi dominanciák az erdélyi régióban*. Anyanyelvápolók Nyelvi Szövetsége Kiadó, Kolozsvár, 2003.

Szabó Zoltán: *A magyar szépírói stílus történetének fő irányai*. Corvina, Budapest, 1998.

Sziksainé Nagy Irma: *Leíró magyar szövegtan*. Osiris Kiadó, Budapest, 1999.

Szilágyi N. Sándor: *Magyar nyelvtan I*. Tankönyv. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980.

Uő.: *Elmélet és módszer a nyelvészetben*. Erdélyi Múzeum-Egyesület Kiadása, Kolozsvár, 2004.

Tolcsvai Nagy Gábor: *A magyar nyelv stilisztikája*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1996. 52-55; 133-175.

Tolcsvai Nagy Gábor: *A szöveg. A stílus*. In: *A magyar nyelv kézikönyve*. Akadémiai Kiadó, Szerk. Kiefer Ferenc. Budapest, 2003. 243–256. 257–268.

Zsemlyei János: *A mai magyar nyelv szókészlete és szótárjai*. Erdélyi Tankönyvtanács, Kolozsvár, 1996.

### **Ajánlott irodalom**

Jászó Anna (szerk.): *A magyar nyelv könyve*. Trezor Kiadó, Budapest, 1991.

Az 1992. december 15-16-i nyelvművelő konferencia teljes anyaga. Nyr. 117, 1993, 4. sz.

Bakos Ferenc: *A magyar szókészlet román elemeinek története*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982.

Benkő Loránd: *A társadalom anyagi és szellemi műveltsége a szókincs történeti vizsgálatának tükrében*. ÁNyT. VIII (1972), 11-27.

Benő Attila–Szilágyi N. Sándor szerk.: *Nyelvi közösségek – nyelvi jogok*. A Szabó T. Attila Nyelvi Intézet Kiadványai 3. Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége Kiadó, Kolozsvár, 2006.

Bíró Zoltán: *Beszéd és környezet*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1984.

Cserniczkó István – Váradi Tamás (szerk.): *Kisebbségi magyar iskolai nyelvhasználat*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 1996.

P. Dombi Erzsébet: *Öt érzék ezer muzsikája*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1980.

Fábián Pál: *Az akadémiai helyesírás előzményei*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967.

Fekete Péter és V. Raisz Rózsa (szerk.): *A szöveg szerkesztése, megértése, kidolgozása és megszólaltatása*. MNyTK. 196. Budapest, 1993.

Fülöp Lajos (szerk.): *Anyanyelvi nevelésünk a középiskolában*. Országos Pedagógiai Intézet, Budapest, 1988.

Hadrovics László: *Magyar frazeológia*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1995.

Jakobson, Roman: *Hang – Jel – Vers*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1972.

Kálmán László–Trón Viktor: *Bevezetés a nyelvtudományba*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2006<sup>1</sup>. <http://www.scribd.com/doc/37426235/Kalman-Laszlo-Bevezetes-a-nyelvtudomanyba>

- Kálmán László – Nádasdy Ádám: *Hárompercesek a nyelvről*. Osiris Kiadó, Budapest, 1999.
- <http://budling.nytud.hu/~kalman/arch/hajnali.pdf>
- Károly Sándor: *Általános és magyar jelentéstan*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1970.
- Kemény Gábor (szerk.): *Normatudat – nyelvi norma*. MTA Nyelvtudományi Intézete. *Linguistica Series A, Studia et Dissertationes* 8. Budapest, 1992.
- Kemény Gábor – Kardos Tamás (szerk.): *A magyar nyelvi norma érvényesülése napjaink nyelvhasználatában*. MTA Nyelvtudományi Intézete. *Linguistica Series A, Studia et Dissertationes* 16. Budapest, 1994.
- Kenesei István (szerk.): *A nyelv és a nyelvek*. Gondolat, Budapest, 1984.
- Kenesei István: A szótól a szófajig. In: *Újabb tanulmányok a strukturális magyar nyelvtan és nyelvtörténet köréből*. Kiefer Ferenc tiszteletére barátai és tanítványai. Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 215–222.
- Keszler Borbála (szerk.): *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2000. 347–555.
- Kiefer Ferenc: *Modalitás*. MTA Nyelvtudományi Intézete. *Linguistica. Series C, Relationes* 1. Budapest, 1990.
- Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan* 3. Morfológia. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2000.
- Kiefer Ferenc: *Lehetőség és szükségszerűség*. Tinta Kiadó, Budapest, 2005.
- Kiss Jenő: *Magyar anyanyelvűek – magyar nyelvhasználat*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1994.
- Kiss Jenő-Pusztai Ferenc (szerk.): *Magyar nyelvtörténet*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.
- É. Kiss Katalin–Kiefer Ferenc–Siptár Péter: *Új magyar nyelvtan*. Osiris Kiadó, Budapest, 1998. 17–183.
- Komlósy András: Régensék és vonzatok. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan* 1. *Mondattan*. Akadémiai Könyvkiadó, Budapest, 1992. 299–528.
- Kontra Miklós: *Társadalmi és területi változatok a magyar nyelvben*. MTA Institutum Linguisticum Academiae Scientiarum Hungaricae. *Linguistica Series A*, 9. Budapest, 1992.
- Lengyel Zsolt: *A gyermeknyelv*. Gondolat, Budapest, 1981.
- Lesznyák Márta: *Kétnyelvűség és kétnyelvű oktatás*. *Magyar Pedagógia* 96, 1996. 3: 217–30.
- Kiefer Ferenc (főszerk.): *Magyar nyelv*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2006.
- A. Molnár Ferenc: *Anyanyelv, vallás, művelődés*. Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége Kiadó, Kolozsvár, 1999.
- Murádin László: *Erdélyi magyar nyelvöldrajz. Nyelvészeti tanulmányok*. Europrint, Nagyvárad, 2010.
- Murvai Olga (szerk.): *Stilisztikai tanulmányok*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1976.
- Pais Dezső: *A magyar ősvallás nyelvi emlékeiből*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975.
- Péntek János: *Normagondok Erdélyben (1793–1993)*: *Nyr.* 118. 1994, 2:133–44.
- Uő.: *Teremtő nyelv*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1988.
- Uő.: *Szociolingvisztikai dilemmák*. *Korunk* VII. 1996, 9:36–42.
- Uő.: *Anyanyelvű oktatás és az anyanyelv oktatása Erdélyben*. In: *Anyanyelvi nevelés – embernevelés*. MNyTK. 198. Budapest, 1995, 42–50.
- Uő.: *Népi nevek, népi hagyományok*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2003.
- Uő.: *Anyanyelv és oktatás*. Pallas Akadémia, Csíkszereda, 2004.

- Péntek János – Benő Attila (szerk.): *Nyelvi jogi környezet és nyelvhasználat*. Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége Kiadó, Kolozsvár, 2005.
- Petőfi S. János: *Szöveg, szövegtan, műelemzés*. Országos Pedagógiai Intézet, Budapest, 1990.
- Petőfi S. János – Benkes Zsuzsa: *A szöveg megközelítései*. Iskolakultúra, Budapest, 1998.
- Szabó Zoltán (szerk.): *A szövegvizsgálat új útjai*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1982.
- Szathmári István – Várkonyi Imre (szerk.): *A szövegtan a kutatásban és az oktatásban*. MNyTK. 154. Budapest, 1979.
- Szemere Gyula: *Az akadémiai helyesírás története*. Bp., 1974.
- Szende Aladár (szerk.): *Anyanyelvi nevelés – embernevelés*. MNyTK. 198. Budapest, 1995.
- Szilágyi N. Sándor: *Hogyan teremtsünk világot?* Erdélyi Tankönyvtanács, Kolozsvár 1996; <http://mnytud.arts.klte.hu/szilagyi>.
- Voigt Vilmos: *Bevezetés a szemiotikába*. Gondolat, Budapest, 1977.
- Wardhaugh, Ronald: *Szoviolingvisztika*. Osiris Kiadó, Budapest, 1995.

## B. Nyelvtudományi témajavaslatok a tanárok I. fokozati vizsgájára

### Dr. Benő Attila egyetemi docens:

1. A standard nyelvváltozat normáinak tudatosítása az anyanyelvórákon.
2. Román eredetű kölcsönszavak a diákok nyelvhasználatában.
3. Tükörszavak, tükörkifejezések a mindennapi társalgásban.
4. Szlang nyelvi elemek a tizenévesek nyelvhasználatában.
5. Szövegalkotás és nyelvi norma.
6. Csettelés és írásbeliség viszonya a tizenévesek írásaiban.

### Bibliográfia:

- Ionescu-Ruxăndoi, Liliana – Chițoran Dumitru: *Sociolingvistica*. Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975.
- Jakobson, Roman: *Hang – Jel – Vers*. Budapest, 1979.
- Kenesei István (szerk.): *A nyelv és a nyelvek*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1984.
- Kiss Jenő: *Társadalom és nyelv*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1995.
- Uő.: *Társadalom és nyelvhasználat. Szociolingvisztikai alapfogalmak*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1995.
- Lengyel Zsolt: *A gyermeknyelv*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1981.
- Lesznyák Márta: *Kétnyelvűség és kétnyelvű oktatás*. Magyar Pedagógia 96, 1996. 3: 217–30.
- Marcus, Solomon: *Poetică matematică*. Editura Academiei Republicii Socialiste România. București, 1970. – *A nyelvi szépség matematikája*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1984.
- Péntek János: *Teremtő nyelv*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1988.
- Uő.: *Szociolingvisztikai dilemmák*. Korunk VII. 1996, 9:36–42.
- Uő.: *Az anyanyelv mítosza és valósága*. AESZ-füzetek 5. Kolozsvár, 1999.
- Uő.: *A nyelv ritkuló légköre. Szociolingvisztikai dolgozatok*. Kom-Press: Korunk Baráti Társaság. Kolozsvár, 2001.
- Péntek János – Teiszler Pál (szerk.): *Nyelvelméleti tanulmányok*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1975.
- Péntek János – Benő Attila (szerk.): *Nyelvi kapcsolatok, nyelvi dominanciák az erdélyi régióban*. Anyanyelvápolók Nyelvi Szövetsége Kiadó, Kolozsvár, 2003.
- Péntek János – Benő Attila (szerk.): *Nyelvi jogi környezet és nyelvhasználat*. Anyanyelvápolók Nyelvi Szövetsége Kiadó, Kolozsvár, 2005.
- Telegdi Zsigmond (szerk.): *Hagyományos nyelvtan – modern nyelvészet*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1972.
- Wardhaugh, Ronald: *Szociolingvisztika*. Osiris Kiadó, Budapest, 1995.

### Dr. Csomortáni Magdolna egyetemi adjunktus:

1. A funkcionális-szituatív kettősnyelvűségre nevelés mint nyelvjárás-orientált didaktikai koncepció.
2. Az iskolai köznyelvi produkciók nyelvjárásfüggő hibadiagnózisa és –terápiája.
3. Lexikológiai-lexikográfiai kulcsfogalmak elsajátítási és rögzülési szintjének mérése.
4. A szókincsfejlesztés anyanyelvi nevelésbeli lehetőségei.
5. A lexikára vonatkozó speciális kompetencia vizsgálata és fejlesztésének lehetőségei.

6. A szótárhasználat készségének kialakítása.
7. A névtani kultúra megalapozása.
8. A személynévhasználat mint kommunikációs magatartás.
9. Az identitástudat és kulturális háttér lehetséges névtani vetületei.

### **Bibliográfia:**

- Fóris Ágota: *Szótár és oktatás*. Iskolakultúra, Pécs, 2002.
- Hajdú Mihály: *Általános és magyar névtan*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.
- Hoffmann István: *Magyar helynévkutatás*. Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Debrecen, 2003.
- Uő.: *Helynevek nyelvi elemzése*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2007.
- Kálmán Béla: *A nevek világa*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973.
- Keszler Borbála (szerk.): *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2000.
- Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan. 4. A szótár szerkezete*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2008.
- Király Lajos: *Az anyanyelvi nevelés sajátosságai nyelvjárási és regionális köznyelvi környezetben*. Nyr. 1984: 162-171.
- Kiss Jenő: *Társadalom és nyelvhasználat. Szociolingvisztikai alapfogalmak*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1995.
- Uő.: *A nyelvi attitűd és a másodlagos nyelvi szocializáció: vizsgálatok nyelvjárási környezetben*. MNy. 1996: 138-151.
- Uő.: *Nyelvjárás és köznyelv: általános iskolások nyelvi tudatosságának vizsgálata nyelvjárási környezetben*. MNy. 1996: 403-415.
- Kiss Jenő (szerk.): *Magyar dialektológia*. Osiris Kiadó, Budapest, 2001.
- Murádin László: *Erdélyi magyar nyelvföldrajz*. Europrint, Nagyvárad, 2010.
- Péntek János: *Normagondok Erdélyben*. Nyr. 1994: 133-144.
- Uő.: *Kontaktusjelenségek és folyamatok a magyar nyelv kisebbségi változataiban*. NyIrK., 1997: 37-49.
- Uő.: *Gondolatok a magyar nyelv mai helyzetéről*. MNy. 1998: 43-49.
- Uő.: *Népi nevek, népi hagyományok*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2003.
- Uő.: *Anyanyelv és oktatás*. Pallas Akadémia, Csíkszereda, 2004.
- J. Soltész Katalin: *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979.
- J. Soltész Katalin: *Névkutatás és névkultúra*. In: Névtudomány és művelődéstörténet. Szerk. Balogh Lajos-Ördög Ferenc. MNyTK. 183. Budapest, 1989: 13-18.
- Szilágyi N. Sándor: *Hogyan teremtsünk világot?* Erdélyi Tankönyvtanács, Kolozsvár 1996. (Vagy <http://mnnytud.arts.klte.hu/szilagyi>).
- Tolcsvai Nagy Gábor: *A nyelvi norma*. NytudÉrt. 144. Budapest, 1998.
- Zsemlyei János: *A mai magyar nyelv szókészlete és szótárai*. Erdélyi Tankönyvtanács, Kolozsvár, 1996.

### **Dr. Fazakas Emese egyetemi docens:**

1. A nyelvhasználat és nyelvi viselkedés összefüggései a tanításban és a tanulásban.
2. Az identitástudat megnyilvánulásnak formái az oktatás és a tanulás során.
3. Az anyanyelv szerepe az identitásépítésben.
4. A szövegértés fontossága a tanulási folyamatban.

5. A normatív nyelvváltozat és a saját nyelvváltozat(ok) használata a különböző kommunikációs helyzetekben.
6. A változásban levő nyelv és a normatív nyelvhasználat összefüggései.
7. Szótárhasználat a tanítási-tanulási folyamatban.
8. A nyelvi változás megismertetésének lehetőségei a középiskolai oktatásban.
9. Az iskolai nyelvhelyesség kérdései a szaktárgyi és a nem szaktárgyi órákon.
10. Az egykorú nyelvállapot és az írói nyelvhasználat szembesítése XVI-XIX. századi irodalmi szövegekben.
11. A magyar mint idegen nyelv tanítása.

### **Bibliográfia:**

- Balázs Géza – Takács Szilvia: *Bevezetés az antropológiai nyelvészetbe*. Pazu-Westermann – Inter – Prae.hu. Celldömölk-Budapest, 2009.
- Balázs János: *A szöveg*. Gondolat Kiadó, Budapest, 1985.
- Benkő Loránd: *A társadalom anyagi és szellemi műveltsége a szókincs történeti vizsgálatának tükrében*. ÁNYT. VIII (1972), 11-27.
- Benkő Loránd: *A történeti nyelvtudomány alapjai*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998.
- Bíró Zoltán: *Beszéd és környezet*. Kriterion Kiadó, Bukarest, 1984.
- Cseresnyési László: *Nyelvek és stratégiák (avagy a nyelv antropológiája)*. Tinta Kiadó, Budapest, 2004.
- Csernicskó István – Váradi Tamás (szerk.): *Kisebbségi magyar iskolai nyelvhasználat*. Tinta Kiadó, Budapest, 1996.
- Dell H.: Kommunikatív kompetencia. In: Horányi Özséb (szerk.): *Kommunikáció II. (Válogatott tanulmányok). A kommunikáció világa*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1978. 333–56, [2003]<sup>2</sup>. 133–51.
- Fekete Péter és V. Raisz Rózsa (szerk.): *A szöveg szerkesztése, megértése, kidolgozása és megszólaltatása*. MNyTK. 196. Budapest, 1993.
- Fábián Pál–Lőrincze Lajos *Nyelvművelés*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1999.
- Glatz Ferenc (szerk.): *A magyar nyelv az informatika korában*. MTA, Budapest, 1999.
- Grétsy László – Kovalovszky Miklós (szerk.): *Nyelvművelő kézikönyv I–II*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980–1985.
- Heller Ágnes: *Európai identitás, modernitás és történelmi emlékezet*. <http://www.c3.hu/scripta/lettre/lettre26/heller.htm>
- Kemény Gábor (szerk.): *Normatudat – nyelvi norma*. MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest, 1992.
- Kemény Gábor – Kardos Tamás (szerk.): *A magyar nyelvi norma érvényesülése napjaink nyelvhasználatában*. MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest, 1994.
- Kiefer Ferenc (szerk.): *A magyar nyelv kézikönyve*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003
- Kiss Gábor–Pusztai Ferenc: *Új szavak, új jelentések 1997-ből*. Tinta Kiadó, Budapest, 1999.
- Kiss Jenő: *Magyar anyanyelvűek – magyar nyelvhasználat*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1994.
- Kiss Jenő – Pusztai Ferenc (szerk.): *Magyar nyelvtörténet*. Osiris Kiadó, Budapest, 2003.
- Kontra Miklós: *Társadalmi és területi változatok a magyar nyelvben*. MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest, 1992.
- D. Máta Mária: *Nyelvünk élete*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1994.
- A. Molnár Ferenc: *Anyanyelv, vallás, művelődés*. AESZ-füzetek. Kolozsvár, 1999.
- Murvai Olga: *Szöveg és jelentés*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1980.



Nyíri Kristóf (szerk.): *A 21. századi kommunikáció útjai*. MTA Filozófiai Intézete, Budapest, 2001.

Pais Dezső: *A magyar ősvallás nyelvi emlékeiből*. Budapest, 1975.

Péntek János: *Normagondok Erdélyben (1793–1993)*. Nyr. 118. 1994, 2:133–44.

Péntek János: Anyanyelvű oktatás és az anyanyelv oktatása Erdélyben. In: Szende Aladár (szerk.): *Anyanyelvi nevelés – embernevelés*. MNyTK. Budapest, 1995, 42–50.

Péntek János: *Anyanyelv és oktatás*. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda, 2004.

Péntek János – Bálint Emese (szerk.): *Oktatás: nyelvek határán. Közelkép és helyzetkép a romániai magyar oktatásról*. AESZ. Sepsiszentgyörgy, 2009.

Petőfi S. János: *Szöveg, szövegtan, műelemzés*. Országos Pedagógiai Intézet, Budapest, 1990.

Petőfi S. János – Benkes Zsuzsa: *A szöveg megközelítései*. Iskolakultúra Könyvek. Budapest, 1998.

Pléh Csaba – Síklaki István – Terestyéni Tamás (szerk.): *Nyelv, kommunikáció, cselekvés. I–II*. Osiris Kiadó, Budapest, 1988.

Sebők Marcell (szerk.) *Történeti antropológia*. Replika Könyvek. Budapest, 2000.

Szabó Zoltán (szerk.): *A szövegvizsgálat új útjai*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1982.

Szathmári István – Várkonyi Imre (szerk.): *A szövegtan a kutatásban és az oktatásban*. MNyTK. Budapest, 1979.

Szende Aladár (szerk.): *Anyanyelvi nevelés – embernevelés*. MNyTK. 198. Budapest, 1995.

Szilágyi Ferenc: *A magyar szókincs regénye*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1974.

Szikszaíne Nagy Irma: *Leíró magyar szövegtan*. Osiris Kiadó, Budapest, 1999.

Tolcsvai Nagy Gábor: A nyelvi norma. NytudÉrt. 144. Budapest, 1998.

#### **Dr. Kádár Edit egyetemi docens:**

1. Nyelvi nevelés az aktuális V–VIII. osztályos, funkcionális személetű, a szövegértés-szövegalkotás kompetenciaterületre fókuszáló tanterv perspektívájából.
2. Szaktudományi (nyelvészeti) és módszertani problémák az ismeretközpontú nyelvtanításról a képességközpontú nyelvi nevelésre való áttérésben.
3. Kísérleti tananyag egy-egy nyelvi/nyelvtani kérdéskör funkcionális megközelítésére.
4. Kísérleti oktatási anyag kidolgozása a tanulók alapnyelvének és a nyelvi környezetének függvényében.
5. A nyelvi megértés szintjei (beszédértés, írott szöveg megértése) az oktatás különböző fokozatain.
6. A nyelvtan oktatása kontrasztív alapon.
7. A rendszerszemlélet érvényesítése az általános iskolai anyanyelvoktatásban.
8. A tanulók csoportos munkájának megszervezése a nyelvtanórán.

#### **Bibliográfia:**

\*\*\* Szövegértés-szövegalkotás kompetenciaterület. Általános szakmai koncepció.  
[http://www.sulinet.hu/tanar/kompetenciateruletek/1\\_szovegertes/koncepcio/szovegert-es-alt-szakmai-koncepcio-abc.pdf](http://www.sulinet.hu/tanar/kompetenciateruletek/1_szovegertes/koncepcio/szovegert-es-alt-szakmai-koncepcio-abc.pdf)

\*\*\* Sulinova oktatási programcsomag (1–12 osztály).  
[http://www.sulinet.hu/tanar/kompetenciateruletek/1\\_szovegertes/index.html](http://www.sulinet.hu/tanar/kompetenciateruletek/1_szovegertes/index.html)

Kádár Edit: *Alaktan és szófajtan*. Egyetemi Műhely Kiadó, Kolozsvár, 2007.

Kálmán László: *Magyar leíró nyelvtan. Mondattan I.* Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2001.

<http://budling.nytud.hu/~kalman/arch/konyv01.pdf>

Kálmán László–Trón Viktor: *Bevezetés a nyelvtudományba.* Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2006<sup>1</sup>. <http://www.scribd.com/doc/37426235/Kalman-Laszlo-Bevezetes-a-nyelvtudomanyba>

Kálmán László – Nádasdy Ádám: *Hárompercesek a nyelvről.* Osiris Kiadó, Budapest, 1999.

<http://budling.nytud.hu/~kalman/arch/hajnali.pdf>

Kenesei István: A szótól a szófajig. In: *Újabb tanulmányok a strukturális magyar nyelvtan és nyelvtörténet köréből.* Kiefer Ferenc tiszteletére barátai és tanítványai. Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 215–222.

Kiefer Ferenc: *Modalitás.* MTA Nyelvtudományi Intézete. Linguistica. Series C, Relationes 1. Budapest, 1990.

Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan 3. Morfológia.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 2000.

Kiefer Ferenc: *Lehetőség és szükségszerűség.* Tinta Kiadó, Budapest, 2005.

Kiefer Ferenc: Alaktan. In: *A magyar nyelv kézikönyve.* Szerk. Kiefer Ferenc–Siptár Péter. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003. 185–204.

É. Kiss Katalin–Kiefer Ferenc–Siptár Péter: *Új magyar nyelvtan.* Osiris Kiadó, Budapest, 1998. 17–183.

É. Kiss Katalin: *Anyanyelvünk állapotáról.* Osiris Kiadó, Budapest, 2004.

Keszler Borbála (szerk.): *Magyar grammatika.* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2000. 347–555.

Komlósy András: Régensék és vonzatok. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan 1. Mondattan.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992. 299–528.

Nádasdy Ádám: *Ízlések és szabályok (Írások nyelvről, nyelvészetről, 1990–2002).* Magvető Könyvkiadó, Budapest, 2003.

Nádasdy Ádám: *Prédikál és szónokol.* Magvető Könyvkiadó, Budapest, 2008.

Pinker, Steven: *A nyelvi ösztön.* Typotex Kiadó, Budapest, 1999.

#### **Dr. Máthé Dénes egyetemi docens:**

1. A nyilvánosság előtti beszéd.
2. A retorika szerepe a XXI. századi iskolában.
3. A szövegértés elméleti és gyakorlati kérdései.
4. A szövegértés fejlesztésének módszertani lehetőségei.
5. A poliszémia/szinonímia/homonímia/antonímia tanításának elméleti-módszertani kérdéseiről.
6. A stílusirányzatok tanításának elméleti-módszertani kérdéseiről.

#### **Bibliográfia:**

Adamikné Jászó Anna: *Az olvasás múltja és jelene.* Trezor Kiadó, Budapest, 2006.

Adamik Tamás - A. Jászó Anna - Aczél Petra: *Retorika.* Osiris Kiadó, Budapest, 2005.

Balázs Géza: *Szövegantropológia.* Berzsényi Dániel Főiskola. Szombathely. Inter Kultúra-, Nyelv- és Médiakutató Központ, Budapest, 2007.

Budaváriné Béres Erzsébet – Kelecsényi László Zoltán: *Szövegértés, szövegalkotás, szövegtípusok.* Corvina, Budapest, 1999.

- Grice, H. Paul: A társalgás logikája. Pléh – Síklaki – Terestyéni (szerk.): *Nyelv – kommunikáció – cselekvés*. Osiris Kiadó, Budapest, 2001, 213–227.
- Máthé Dénes,. *Szemantikai alapviszonyok*. Egyetemi segédkönyv a jelentés tanulmányozásához. Egyetemi Műhely Kiadó. Bolyai Társaság, Kolozsvár, 2009.
- Szabó Zoltán: *A magyar szépírói stílus történetének fő irányai*. Corvina, Budapest, 1998.
- Szikszaíné Nagy Irma: *Leíró magyar szövegtan*. Osiris Kiadó, Budapest, 2004.
- Tolcsvai Nagy Gábor: *A magyar nyelv szövegtana* (a megfelelő fejezet). Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001.
- Tóth Beatrix, 2006. A szövegértés fejlesztésének elmélete és gyakorlata. Nyr. 2006: 457-469.
- Zentai István: *Meggyőzőestechnika és kritikai gondolkodás a mindennapi gyakorlatban*. Medicina Könyvkiadó Rt., Budapest, 2006, 81–105.

## **II. MAGYAR IRODALOM**

### **A. II. FOKOZATI PROGRAM**

#### **BEVEZETŐ MEGJEGYZÉSEK**

##### **A II. fokozati vizsgák céljairól:**

A II. fokozati vizsga a tanári pálya betöltéséhez szükséges szaktudás frissen tartására, a szemléleti nyitottság ébren tartására ösztönző lehetőség.

A sikeres II. fokozati vizsga a tanár átlagosnál magasabb fokú szakmai-pedagógiai jellegű elméleti felkészültségéről, valamint oktatói-nevelői munkájának színvonalas gyakorlásáról tanúskodik. A II. fokozattal rendelkező tanár szakmai elismerésben és magasabb anyagi javadalmazásban részesül.

##### **A vizsgakövetelményekről:**

A vizsgakövetelmények megfogalmazásának alapvető szempontja az, hogy a vizsgára való készülés valóban segítse a pedagógust abban, hogy munkájában is alkalmazható ismeretekhez jusson, számot vethessen szakmai gondjaival, hogy megoldásokat keressen és találjon is rájuk.

Ennek érdekében a korábbiakhoz viszonyítva az irodalom vizsga követelményeiben a következő tartalmi módosításokat tettük:

– Csökkentettük a vizsgaanyagot; ez nem öleli fel, mint eddig, a négy éven át az egyetemen tanult összes diszciplína valamennyi témakörét, hanem csak néhányat ezek közül, az elmélyültebb tanulmányozhatóság érdekében.

– Nem tételeket soroltunk föl, hanem nagyobb témaköröket, illetve mindegyik témakörhöz két-két áttanulmányozandó bibliográfiai anyagot. (Azokban az esetekben is, amikor több olvasmányjavaslat jelenik meg egy-egy témával kapcsolatban, csak kettőt kell a vizsgára kötelezően elolvasni.)

– Az irodalomtörténeti témaköröket évszázadok szerint csoportosítottuk; ezen belül is két alcsoportot különítettünk el: az egyikbe a szerzők (és művek, a másikba a nagyobb irodalomtörténeti összefüggésekre vonatkozó kérdések tartoznak.

– Az irodalomelméleti témakörök az irodalomértelmezés szemléleti alapját szolgáló legfontosabb ismeretekre utalnak. Ezért nem önálló „tételek” gyanánt kell kezelni őket, hanem az elméleti háttértudásra vonatkozó követelményekként.

– A vizsgatételek megfogalmazásában is együtt kell érvényesülniük az irodalomtörténeti, illetve az elméleti tudásra vonatkozó követelményeknek.

##### **A II. fokozati vizsga formáiról**

A II. fokozati vizsga zárthelyi írásbeli dolgozat formában történik.

Az irodalom *írásbeli vizsga* a magyar nyelv- és irodalom, illetve a szakmódszertanból tett írásbeli vizsga része.

Ezen a vizsgán irodalomból a következő műfajú vizsgafeladatok szerepelhetnek:

- 1) szövegértelmező feladat;
- 2) egy irodalmi jelenség értelmezése az összefüggésekre való rávilágítással;
- 3) tesztfeladatok.

A dolgozatok értékelése a vizsgán ismertetett szempontok alapján történik.

## **Irodalomtörténeti témakörök**

### **a. Régi magyar irodalom**

#### **I.**

1. Janus Pannonius
2. Bornemisza Péter
3. Heltai Gáspár
4. Balassi Bálint
5. Pázmány Péter
6. Apáczai Csere János
7. Zrínyi Miklós
8. Bethlen Miklós

#### **II.**

1. Történetírás: *res gestae* - *res fictae*; a szóbeli hagyomány és az eredetmítoszok tudós értelmezése

2. Középkori hagiográfia: szentség, szentségi kritériumok és tipológia. A magyarországi szentkultusz sajátosságai.

3. A humanizmus antikizáló törekvései és a klasszikus retorikai-poétikai hagyomány alkalmazása a kor anyanyelvű irodalmában

4. A középkor és a reneszánsz kor gondolati hagyatékának (skolasztika, misztika - humanizmus) újraértelmezése a barokk irodalomban, a hit és a vallás relativizálódása közepette

#### **III. Olvasmányjegyzék**

##### **Általános munkák:**

Jankovits László, Orlovszky Géza (szerk.): *A magyar irodalom története I.* Bp., 2007.

Deák Viktória Hedvig OP, *Árpád-házi Szent Margit és a domonkos hagiográfia*, Bp., 2005.

Klaniczay Gábor, *Az uralkodók szentsége a középkorban*, Bp., 2000.

Kristó Gyula: *Magyar historiográfia I. Történetírás a középkori Magyarországon* Bp., 2002.

Balázs János: *Hermész nyomában*. Bp., 1987.

Téglásy Imre: *A nyelv- és irodalomelméleti gondolkodás kezdetei Magyarországon*. Bp., 1988.

##### **Az egyes szerzőkre vonatkozó szakirodalom:**

1. Jankovits László, *Accessus ad Janum: A műértelmezés hagyományai Janus Pannonius költészetében*, Budapest, 2002.

2. OLÁH Szabolcs, *Hitélmény és tanközlés: Bornemisza Péter gyülekezeti énekhasználat*, Debrecen, 2000.

3. Kulcsár Péter: *A történetíró Heltai*. In: Varjas Béla (szerk.): *Irodalom és ideológia a XVI-XVII. században*. Bp., 1987.

4. Komlovszki Tibor: *A Balassi-vers karaktere*. Budapest, 1992.

Pirnát Antal, *Balassi Bálint poétikája*, Bp., 1996.

Balassi Bálint verseinek hálózati kritikai kiadása: [www.magyar-irodalom.elte.hu](http://www.magyar-irodalom.elte.hu)

5. Bitskey István: *Humanista erudíció és barokk világnézet*. Budapest, 1979.

6. Bán Imre: *Apáczai Csere János*. Budapest, 2003.

7. Király Erzsébet: *Tasso és Zrínyi*. Budapest, 1989.

8. Balázs Mihály, Gábor Csilla (szerk.): *Emlékezet és devóció a régi magyar irodalomban*, Kolozsvár, 2007.

kezdetei Magyarországon. Bp., 1988.

## **b. XVIII. századi irodalom, 1800-1849**

### **I.**

1. Mikes Kelemen
2. névtelen szerző (közköltészeti szerző, iskoladráma-szerző, újságíró)
3. Bessenyei György
4. Csokonai Vitéz Mihály
5. Berzsenyi Dániel
6. Kölcsey Ferenc
7. Katona József
8. Vörösmarty Mihály
9. Petőfi Sándor

### **II.**

1. A magyar nyelvű irodalom kibontakozása: kulturális program és gyakorlat együttese
2. Megismerés és érzékenység irodalomtörténete a nemzeti ébredés korszakában
3. A magyar reformkor irodalmi toposzai az egyéni- és a csoport-lét kifejezésére
4. A vizualitás és a narrativitás megjelenési formái a reformkori magyar irodalomban

### **III. Olvasmányjegyzék**

#### **Általános munkák:**

Kosáry Domokos *Művelődés a XVIII. századi Magyarországon*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1990.

Csetri Lajos: *Egység vagy különbözőség? Nyelv- és irodalomszemlélet a magyar irodalmi nyelvújítás korában*. Budapest, 1990.

Debreczeni Attila: *Tudós hazafiak és érzékeny emberek. Integráció és elkülönülés a XVIII. század magyar irodalmában*. Universitas Kiadó, Budapest, 2009

Margócsy István: *Az irodalomtörténeti hagyomány helyzete a XVIII. század második felében*. *ItK.* 1984. 3. 191-208.

*Első folyóirataink: Uránia*. Sajtó alá rendezte Szilágyi Márton, Debrecen, 1999, *Első folyóirataink: Orpheus*, sajtó alá rendezte Debreczeni Attila (Debrecen, 2001).

Horváth Károly: *A romantika fogalma. A romantika műfaji rendje és korszakai* In *Uő: A romantika értékrendszere*. Balassi Kiadó, Budapest, 1997. 7-31

#### **Az egyes szerzőkre vonatkozó szakirodalom:**

1. Hopp Lajos: *A fordító Mikes Kelemen*. Universitas Bp. 2002
2. Küllös Imola: *Közköltészet és népköltészet. A XVII-XIX. századi magyar világi közköltészet összehasonlító műfaj-, szüzsé- és motívumtörténeti vizsgálata*. L'Harmattan, 2004
1. Szabó G. Zoltán: *Hymnus, a' Magyar nép' zivataros századaiból* in *Uő (s.a.r) Kölcsey Ferenc: Versek és versfordítások*. Universitas Kiadó, Budapest 2011. 711-766.3.
2. Penke Olga: „Az ember csak akkor gondolkodik, ha erre felbuzdítják...”. *Az olvasó közvetlen megszólítása Bessenyei György írásaiban* in Csörsz Rumen István, Hegedűs Béla, Tüskés Gábor szerk. *Historia litteraria a XVIII. században*. Universitas Kiadó, Budapest, 2006. 429-445

3. Borbély Szilárd, Debreczeni Attila, Orosz Beáta (s.a.r): Csokonai Vitéz Mihály: Tanulmányok. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2002.
4. Bécsy Ágnes: „Halljuk, miket mond a lekötött kalóz. Bp., 1985.
5. Csetri Lajos (szerk.): *Nem sokaság, hanem lélek. Berzsenyi-tanulmányok.* Budapest, 1986.
6. Gere Zsolt: *Nemzettörténet és mitológia határpontján. 1835 Vörösmarty Mihály: Zalán futása* in Szegedy-Maszák Mihály, Veres András *A magyar irodalom története 1800-tól 1919-ig.* Gondolat Kiadó, Budapest, 2007. 137-152
7. [Bíró Ferenc](#): *Katona József*, Balassi Kiadó, Budapest, 2002.
8. Kerényi Ferenc: *Katona József dilemmái. 1833 A Bánk bán kassai ösbemutatója* in Szegedy-Maszák Mihály, Veres András *A magyar irodalom története 1800-tól 1919-ig.* Gondolat Kiadó, Budapest, 2007. 184-195
9. Margócsy István, *Petőfi Sándor. Kísérlet.* Korona, Budapest, 1999.
10. Kerényi Ferenc: *Petőfi Sándor élete és költészete.* Osiris, Budapest, 2008.

### **c. Irodalom az 1849-1919 közötti időszakban**

#### **I.**

1. Arany János
2. Madách Imre
3. Kemény Zsigmond
4. Jókai Mór
5. Mikszáth Kálmán

#### **II.**

1. A nemzetszemlélet irodalmi toposzai, műfajai, szótárai és a nemzet megjelenítésének irodalmi dilemmái a reformkorban és a 19. század közepén
2. Az írói létforma hivatásosodása és a századközépi irodalmi kultuszok. Az irodalmi kultuszok poétikai következményei
3. A múlttól való irodalmi beszéd változó logikái a 19. század közepén és Mikszáth prózájában
4. A magyar novellisztika új formái a magyar irodalmi modernség első hullámában. A változások poétikai következményei: változó énépercepció, reflexív elbeszélés

#### **III. Olvasmányjegyzék**

##### **Általános munkák:**

- Sötér István (szerk.): *A magyar irodalom története.* IV. Bp., 1969.
- Dobos István, *Alaktan és értelmezéstörténet. Novellatípusok a századforduló magyar irodalmában,* Debrecen, 1995.
- A magyar irodalmi kánon a XIX. században,* szerk. Takáts József. Kijárat, Budapest, 2000.
- Szajbély Mihály, *A nemzeti narratíva szerepe a magyar irodalmi kánon alakulásában* Világos után. Universitas, Budapest, 2005.

##### **Az egyes szerzőkre vonatkozó szakirodalom:**

3. Dávidházi Péter: *Hunyt mesterünk (Arany János kritikai öröksége).* Budapest, 1992.
- Takáts József, *Arany János szokásjogi gondolkodása,* ItK 2002 / 3–4., 295–313.
- Milbacher Róbert, „*Rólad a mese meztlábos cigány múzsaleány!?*” (*Második közelítés A nagyidai cigányokhoz*), ItK 1997/3–4., 347–383.

Dávidházi Péter, *Az idegen nő testének varázsa (Az érzékiség határátlépései Arany költészetében)*, Alföld 1998. november, 89–103.

4. Horváth Károly: *Madách Imre*. Budapest, 1984.

Barta János: *Az ember tragédiája értelmezéséhez*. In: *A pálya végén*. Budapest, 1987. 278-313.

S. Varga Pál, „Két világ közt választhatni”. *Polifónia és többszólamúság Az ember tragédiájában*. Argumentum, Budapest, 2001.

5. Barta János: *Sorsok és válságok. Kemény Zsigmond tragikus emberalakjai. Kemény Zsigmond mint esztétikai probléma*. In: *A pálya végén*. Budapest, 1987. 186-277.

Szegedy-Maszák Mihály: *Kemény Zsigmond*. Budapest, 1989.

Bényei Péter, „A szerelem élete” (*A Kemény-elbeszélések világképe és poétikája*) = Kemény Zsigmond, *Kisregények és elbeszélések*, s.a.r., jegyz. Bényei Péter, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1997. 257–280.

Z. Kovács Zoltán, „Csak allegóriai kép?” *A Férj és nő allegorikus olvasatának lehetőségeiről* = Z. K. Z., „*Vanitatum vanitas maga is a humor [!]*” *Az irónia (korlátozásának) változatai a magyar romantika irodalmában*. Osiris, Budapest, 2002. 154–166.

6. Nagy Miklós: *Jókairól*. In: *Virrasztók*. Budapest, 1987. 9-141.

Bori Imre: *Jókai és a századvég*. In: *Prózatörténeti tanulmányok*. Újvidék, 1993. 27-52.

Sz. L., *A selyemgubó és a „bonczoló kés”*. Osiris–Pompeji, Budapest, 2000.

7. Németh G. Béla: *Az eszmélkedő, kései Mikszáth*. In: *Századutóról - századelőről*. Budapest, 1985. 101-128.

Szilágyi Zsófia, *Műfaj és szövegtér (A tót atyafiak – A jó palócok értelmezéséhez)*, ItK 1998 / 3–4., 514–533.

Eisemann György, *Mikszáth Kálmán. Kísérlet*. Korona, Budapest, 2001.

Hajdu Péter, *Csak egyet, de kétszer. A Mikszáth-próza kérdései*. Gondolat–Pompeji. 2005.

#### **d. XX. századi irodalom**

##### **I.**

1. Ady Endre költeményei
2. Babits Mihály versei (Jónás könyve, kisebb költemények)
3. Kassák Lajos: *A ló meghal a madarak kirepülnek*; Számozott Költemények
4. Kosztolányi Dezső: *Édes Anna, Esti Kornél*
5. József Attila költeményei
6. Móricz Zsigmond: *Az Isten háta mögött, Árvácska*
7. Ottlik Géza
8. Weöres Sándor
9. Pilinszky János
10. Mészöly Miklós

##### **II.**

1. Klasszikus modernség, avantgárd, utómodernség a 20. század első évtizedének költészetében (Ady Endre, Babits Mihály, Kassák Lajos, József Attila és kortársaik munkásságában).

2. A prózanyelv metaforizációja és önreflexiója a modernség prózájában (Krúdy, Móricz, Kosztolányi stb.).

3. Tárgyiasság és személyesség az Újhold lírájában.



### III. Olvasmányjegyzék:

#### Általános könyvészet:

Kabdebó Lóránt – Kulcsár Szabó Ernő (szerk.): „De nem felelnek, úgy felelnek”. A magyar líra a húszas–harmincas évek fordulóján. Pécs, JPTE, 1992.  
<http://mek.oszk.hu/05800/05846/pdf/index.html>

Olasz Sándor: A regény metamorfózisa. Bp., Nemzeti Tankönyvkiadó, 1997.

Bara Katalin – Csutak Judit: Epikus művek olvasása (1–2.). Líraolvasás. In: Korunk 2005/12, 2006/1, 2006/2. ([www.korunk.org](http://www.korunk.org))

Margócsy István: “névszón ige” – Vázlat az újabb magyar költészet két nagy poétikai tendenciájáról. In: “*Nagyon komoly játékok*” Pesti Szalon, Budapest, 1996.

Márton László: A kitaposott zsákutca, avagy történelem a történeteken. *Jelenkor* 1998. február. <http://www.c3.hu/scripta/jelenkor/1998/02/06mart.htm>

#### Az egyes szerzőkre vonatkozó munkák:

1. Kabdebó Lóránt et alii (szerk.): Tanulmányok Ady Endréről. Budapest, Anonymus, 1999.

2. Boka László: Egy új Ady-olvasás néhány lehetséges aspektusáról. In: BL: A befogadás rétegei. Komp-Press, Kolozsvár, 2004. 138–148. (Vagy: [http://www.kik.ro/Varad\\_archivum/varad\\_4\\_szam/Varad\\_4sz\\_13.htm](http://www.kik.ro/Varad_archivum/varad_4_szam/Varad_4sz_13.htm))

*Ady-értelmezések.* Pécs, Iskolakultúra, 2002.  
<http://mek.oszk.hu/01800/01883/01883.pdf>

3. Nemes Nagy Ágnes: *A hegyi költő*. Budapest, 1984.

<http://dia.jadox.pim.hu/jetspeed/displayXhtml?offset=1&origOffset=-1&docId=211&secId=19516&limit=10&pageSet=1>

4. Selyem Zsuzsa: Nem-jel, nem-tudás, nem-idő. A bibliai Jónás könyve és Babits Jónás könyve apofatikus hermeneutikai megközelítése. In: *Valami helyet*. JAK-Kijárat, Budapest, 2001. vagy Komp-Press, Kolozsvár, 2003.

5. Deréky Pál: A magyar avantgárd irodalom (1935–1930) olvasókönyve. Argumentum, Budapest, 1998.

Deréky Pál: A vasbetontorony költői. Argumentum, Budapest, 1992.

Kabdebó Lóránt et al. szerk. Tanulmányok Kassák Lajosról. Anonymus, Budapest, 2000.

6. *Tanulmányok Kosztolányi Dezsőről*. Szerk. Kulcsár Szabó Ernő, Szegedy-Maszák Mihály. Anonymus, Budapest, 1998.

5. Bókay Antal: József Attila poétikái. Gondolat, Budapest, 2004.

Németh Andor: József Attila. Polis, Kolozsvár, 2005.

7. Onder Csaba (szerk.): Az újraolvasott Móricz. Nyíregyháza, NYTFK, 2005.

8. Kulcsár Szabó Ernő: *Beszédaktus, szerepkör, irónia*. In: KSzE: Beszédmód és horizont. Bp., Argumentum, 1994. 157–185. (vagy in: Szabó B. István szerk.: A magvető nyomában. Anonymus, Budapest, 1993.)

9. Márton Kalapáti Jolán: Érzelmesség és tárgyiasság néhány aspektusa Móricz Zsigmond Árvácska című regényében. In: Orbán–Antal–Márton: Az irodalomtanítás örömeért. T3, Sepsiszentgyörgy, 2005. (Vagy: Korunk 2005/1, [www.korunk.org](http://www.korunk.org))

10. Szegedy-Maszák Mihály: *Ottlik Géza*. Kalligram, Pozsony, 1994.

Jakuss Ildikó – Hévízi Ottó: *Ottlik-veduta*. Kalligram, Pozsony, 2004.

11. Tüskés Tibor (szerk.): *Weörestől Weöresről*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1993.

Hock Bea: „Makacs és zavarba ejtő történelmi újrakezdés” A *Psyché* és a *Tizenhét hattyúk* (újabb) lehetséges feminista olvasatai. [Világosság 2006/4.](http://vilagossag.hu/2006/4/)

12. Weöres Sándor et alii: *Három veréb hat szemmel*. Antológia a magyar költészet rejtett értékeiből és furcsaságaiból. Szépirodalmi, Budapest, 1977.
13. Kulcsár-Szabó Zoltán: Intertextuális háttér és a szöveghagyomány rétegződése az *Apokrifben*. In: *Hagyomány és kontextus*. Universitas, Budapest, 1998. 83-102.
- Schein Gábor: *Poétikai kísérlet az Újhold költészetében*. Universitas, Budapest, 1998. 187-228.
14. Tolcsvai Nagy Gábor: *Pilinszky János*. Kalligram, Pozsony, 2002. 82-128.
- Szávai Dorottya: Jóbon innen és túl. Pilinszky Camus-olvasatáról. [Kortárs, 2002/9.](#)
15. Mikola Gyöngyi: Az Ómega-pont. Töredékes vázlat a mészőlyi gondolkodás evolucionista nyomairól. *Jelenkor*, 2002. Január. 88-95.
16. Thomka Beáta: *Mészőly Miklós*. Kalligram, Pozsony, 1995.  
[http://dia.pool.pim.hu/xhtml/szakirodalom/meszoly\\_thomka\\_meszoly\\_miklos.shtml](http://dia.pool.pim.hu/xhtml/szakirodalom/meszoly_thomka_meszoly_miklos.shtml)

#### **d. Irodalomelméleti kérdéskörök**

1. Az irodalomértést meghatározó előfeltevések és az irodalomoktatás
2. A modern irodalomtudomány paradigmaváltásai; a műértelmezés irányzatai
3. Mű és világa
4. Olvasás, megértés, értelmezés
5. A történetiség elvének hagyományos és hermeneutikai koncepciói

#### **Olvasmányjegyzék**

1.
  - Balassa Péter: Lehetséges-e az esztétikai nevelés? In: uő: *Törésfolyamatok*. Csokonai Kiadó. 2001.
  - Kulcsár Szabó Ernő : Irodalomértésünk néhány örökletes előfeltevéséről. In: *Irodalomtanítás a harmadik évezredben*. Krónika Nova Kiadó. 2006.
2.
  - Ann Jefferson, David Robey (szerk.): *Bevezetés a modern irodalomelméletbe. Összehasonlító áttekintés*. Osiris Kiadó, Budapest, 1995.;
  - Bókay Antal: Az irodalomtanítás irodalomtudományi modelljei. In: *Irodalomtanítás a harmadik évezredben*. Krónika Nova Kiadó. 2006.
3.
  - Cs. Gyimesi Éva: *Teremtett világ*. Bukarest, 1983.
  - IV. Kortárs irodalom c. fejezet az *Irodalomtanítás a harmadik évezredben* című kötetből. Szerk. Sipos Lajos. Krónika Nova Kiadó. 2006.
4.
  - Hans- Robert Jauss: *A költői szöveg az olvasás horizontváltásában*. In: *Recepcióelmélet – esztétikai tapasztalat – irodalmi hermeneutika*. Osiris Kiadó, Bp., 1997.
  - VII. Az irodalom határterületei c. fejezet az *Irodalomtanítás a harmadik évezredben* című kötetből. Szerk. Sipos Lajos. Krónika Nova Kiadó, 2006.
5.
  - Hans- Robert Jauss: *Az irodalomtörténet mint az irodalomtudomány provokációja*. In: *Recepcióelmélet – esztétikai tapasztalat – irodalmi hermeneutika*. Osiris Kiadó, Bp., 1997.
  - Műfaj, stílus, motívum c. fejezet az *Irodalomtanítás a harmadik évezredben* című kötetből. Szerk. Sipos Lajos. Krónika Nova Kiadó, 2006.

## **B. TÉMAKÖR-JAVASLATOK IRODALOMTUDOMÁNYBÓL A TANÁROK I. FOKOZATI VIZSGÁJÁRA**

### **1. Az esztétikai nevelés lehetőségei.**

#### ***Szakirodalom:***

- Batschmann, Oskar: Bevezetés a művészettörténeti hermeneutikába, Corvina, 1995.
- Gadamer, Hans-Georg: A szép aktualitása. T-Twins, Budapest, 1994.
- Hartmann, Nicolai: Esztétika. Magyar Helikon. 1977.
- Heller Ágnes: A szép fogalma. Osiris – Gond, Budapest, 1998.
- Jauss, Hans-Robert: Recepcióelmélet – esztétikai tapasztalat – irodalmi hermeneutika. Osiris, Budapest, 1997.

### **2. A szövegértés / irodalomértés irodalomórai stratégiái.**

#### ***Szakirodalom:***

- Gadamer, Hans-Georg: Szöveg és interpretáció. In: Bacsó Béla (szerk.): Szöveg és interpretáció, Cserépfalvi Kiadó, Budapest, é. n.
- Gadamer, Hans-Georg: Ki vagyok én és ki vagy te? In: Bókay – Vilcsek (szerk.): A posztmodern irodalomtudomány kialakulása. Szöveggyűjtemény. Osiris, Budapest, 2002.
- Rényi András: Az értelmezés tébolya. Hermeneutikai tanulmányok. Kijárat Kiadó, 2008.
- Sipos Lajos (szerk.): Irodalomtanítás a harmadik évezredben. Krónika Nova Kiadó, Budapest, 2006.

### **3. Irodalomtudomány(ok) és irodalomtanítás.**

#### ***Szakirodalom:***

- Bókay – Vilcsek (szerk.): A modern irodalomtudomány kialakulása. A pozitívizmustól a strukturalizmusig. Szöveggyűjtemény. Osiris, Budapest, 1998.
- Bókay - Vilcsek - Szamosi – Sári (szerk.): A posztmodern irodalomtudomány kialakulása. A posztstrukturalizmustól a posztkolonialitásig. Szöveggyűjtemény. Osiris, Budapest, 2002.
- Sipos Lajos (szerk.): Irodalomtanítás a harmadik évezredben. Krónika Nova Kiadó, Budapest, 2006.

### **4. Etikai kritika.**

#### ***Szakirodalom:***

- Bényei Tamás, Z. Kovács Zoltán: Az etikai kritikáról. In HELIKON Irodalomtudományi Szemle 2007/4.
- Geoffrey Galt Harpham: Etika és irodalomtudomány. In HELIKON Irodalomtudományi Szemle 2007/4.

- Derek Attridge: Innováció, irodalom, etika: viszonyulás a másikhöz. In HELIKON Irodalomtudományi Szemle 2007/4.
- Andrew Gibson: Narratíva és alteritás. In HELIKON Irodalomtudományi Szemle 2007/4.
- Adam Zachary Newton: Narratíva mint etika. In HELIKON Irodalomtudományi Szemle 2007/4.
- Emmanuel Lévinas: *Teljesség és végtelen*. Jelenkor, Pécs, 1999.
- Emmanuel Lévinas: *Otherwise than being, or, Beyond essence*. Duquesne University Press, 1998.
- Alain Badiou: *Ethics. An Essay on the Understanding of Evil*. Verso, London – New York, 2001.
- Berszán István: Etikái tájékozódás. In Uő.: Berszán István: *Terepkönyv. Az írás és olvasás rítusai – irodalmi tartamgyakorlatok*. Koinónia, Kolozsvár, 2007.

## 5. Irodalom a digitális korban.

### **Szakirodalom:**

- Aarseth, Jespen J.: Ergodikus irodalom. *Replika* 2000/40, június. 203–218.
- Aarseth, Jespen J.: Nem-linearitás és irodalomelmélet. *Helikon* 2004/3.
- Berszán István: *Az irodalmi gyakorlatok korszakai és ritmusai*. Nyelv és Irodalomtudományi Közlemények 2011/1 (megjelenés előtt)
- Friedrich Kittler: *Optikai médiumok. Berliini előadás, 1999*. Ford. Kelemen Pál. Magyar Műhely Kiadó – Ráció Kiadó, Budapest 2005.
- K. Ludwig PFEIFFER: *A mediális és az imaginárius*. Ford. Kerekes Amália. Magyar Műhely Kiadó – Ráció Kiadó, Budapest 2005. 21.
- Ross, Terrence: Digital Text for the 21st Century: A Manifesto in Support the Marriage of Prose with Cinema. *The International Journal of the Humanities*, volume 6, number 1, 2008, 19–24. (online), <http://www.Humanities-Journal.com>, ISSN 1447-9508 (2010. október 10.)
- Strickland, Stephanie (2009): Born Digital. <http://www.poetryfoundation.org/journal/article.html?id=182942> (2010. október12.)

## 6. Esettanulmányok a mai hagiográfiai kutatás eredményeinek felhasználásával – A szentkultusz alakulása és formái a késő ókortól a késő középkorig. A csoda szerepe és értelmezése a kultuszban. A szentek típusai és a szentségi kritériumok változatai.

### **Szakirodalom:**

- Peter Brown, *A szentkultusz kialakulása és szerepe a latin kereszténységben*, Budapest, 1993.
- Hippolyte Delehaye, *The Legends of the Saints: An Introduction to Hagiography*, University of Notre Dame Press 1961. (internetes elérhetősége: <http://www.fordham.edu/halsall/basis/delehaye-legends.html>)
- Klaniczay Tibor – Klaniczay Gábor, *Szent Margit legendái és stigmái*, Budapest, 1994.
- Klaniczay Gábor, *Az uralkodók szentsége a középkorban*, Budapest, 2000.

**7. Esettanulmányok a középkor- és kora újkor magyarnyelvűség problematikájához kapcsolódóan – Magyar nyelvű irodalom a középkortól a 18. század közepéig: a népnyelv pozíciói (*lingua vernacula, lingua vulgaris*); európai szövegek befogadásának hangsúlyai; a magyarnyelvűség programja és eltérő kritériumai Pázmány Péter és más 17. századi szerzők műveiben.**

**Szakirodalom:**

- Horváth János, *A magyar irodalmi műveltség kezdetei Szent Istvántól Mohácsig*. Budapest, 1931.
- Tarnai Andor, „*A magyar nyelvet írni kezdik*”: *Irodalmi gondolkodás a középkori Magyarországon*. Budapest, 1984.
- Gábor Csilla, *Religió és retorika: Tanulmányok a középkori, reneszánsz, barokk irodalomról*. Kolozsvár, 2002.
- Bitskey István, *Mars és Pallas között*. Debrecen, 2006.

**8. Emlék? irat? irodalom, a szerzők élete mint élettörténet és mint fikció.**

**Szakirodalom:**

- Gyenis Vilmos, *Emlékirat és anekdota*. ItK, 1970/2, 305–320.
- Bitskey István, *História, emlékirat, önvallomás = B. I., Esmék, művek, hagyományok*. Debrecen, 1996, 225–261.
- *Emlékezet és devóció a régi magyar irodalomban*. Szerk., Balázs Mihály és Gábor Csilla. Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai Társaság, Kolozsvár, 2007.
- Tóth Zsombor, *A koronatanú: Bethlen Miklós*. Az „*Élete leírása magától*” és a XVII. századi puritanizmus. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2007

**9. Énekvers, szövegvers és szabad...vers. A magyar költészet mediális változásai.**

**Szakirodalom:**

- CHARTIER, Roger, *The Cultural Uses of Print in Early Modern France*, Princeton, New Jersey, 1987.
- *Az olvasás kultúrtörténete a nyugati világban*, szerk. CAVALLO, Guglielmo – CHARTIER, Roger, Balassi Kiadó, Budapest, 2000.
- SZ. KRISTÓF Ildikó, *A számoktól a (jogi) szövegekig: alfabetizációtörténet, olvasástörténet vagy kommunikációtörténet?*, Acta Papensia, 2002/1–2, 3–29.
- TÓTH István György, *Mivelhogy magad írást nem tudsz...Az írás térhódítása a művelődésben a kora újkor Magyarországon*. MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 1996.
- TÓTH István György, *Alfabetizáció a XVII–XVIII. századi Magyarországon*. Acta Papensia, 2002/1–2, 29–36.

## 10. Könyvgyűjtés és irodalomolvasás a XVIII-XIX. században.

### **Szakirodalom:**

- Fülöp Géza: *A magyar olvasóközönség a felvilágosodás idején és a reformkorban*. Budapest, Akadémiai, 1978.
- V. Ecsedy Judit: *A könyvnyomtatás Magyarországon a kézisajtó korában 1473-1800*. Balassi, Budapest, 1999.

## 11. Az irodalmi elbeszélő formák XVIII-XIX. századi története.

### **Szakirodalom:**

- Görgy Lajos: *A magyar regény előzményei*. Kriterion, Bukarest, 1988. 127-249.
- Bahtyin, M. M.: *A nevelődési regény és jelentősége a realizmus történetében. A regény történeti tipológiájához*. In: uő: *A beszéd és a valóság*. Gondolat, Budapest, 1986, 419-178.

## 12. Drámairodalom és színházi kultúra.

### **Szakirodalom:**

- Fischer-Lichte, Erika: *A dráma története*. Jelenkor kiadó, Pécs, 2001.
- Tollharcok. *Irodalmi és színházi viták 1830-1847*. Összeáll., a szöveget gondozta, a jegyzeteket írta: Szalai Anna. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1981.

## 13. Kulturális médiumok a 19. századi magyar és világirodalomban.

### **Szakirodalom:**

- Barbier, Frédéric – Lavenir, Catherine: *A média története*. Osiris, Budapest, 2004.
- Hász-Fehér Katalin (szerk.), *A látható könyv. Tanulmányok az irodalmi medialitás köréből*. Szeged, 2006.
- Kibédi Varga Áron: *A műfajok multimedialitása = K. V. Á., Szavak, világok*. Jelenkor Kiadó, Pécs, 1998.
- T. Szabó Levente, *Mikszáth, a kételkedő modern. Történelmi és társadalmi reprezentációk Mikszáth Kálmán prózapoétikájában*. L'Harmattan-Magyar Irodalomtörténeti Társaság, Budapest, 2007.
- Szajbély Mihály: *Intermediális randevúk a 19. században*. Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, Pécs 2008.
- Szegedy-Maszák Mihály: *Nem hallott dallamok és nem látott festmények: társművészetek a romantikus szépprózában = Romantika: világtkép, művészet, irodalom*. Szerk. Szegedy-Maszák Mihály-Hajdu Péter. Osiris, Budapest, 2001.

## 14. Irodalom és társadalom összefüggései a klasszikus és korai modern magyar és világirodalomban.

### **Szakirodalom:**

- Dávidházi Péter, *Egy nemzeti tudomány születése. Toldy Ferenc és a magyar irodalomtörténet*. Akadémiai–Universitas, Budapest, 2004.
- T. Szabó Levente, *A tér képei: tér, irodalom, társadalom. Tanulmányok az irodalom társadalomtörténete köréből*. Komp-Press, 2008.
- Szajbély Mihály, *Jókai Mór*. Kalligram, Pozsony, 2010.
- Szegedy-Maszák Mihály - Veres András (szerk.), *A magyar irodalom története II. 1800-tól 1919-ig*. Gondolat, Budapest, 2007.
- Takáts József, *Módszertani berek. Írások az irodalomtörténet-írásról*. Jyväskylä, 2006
- S. Varga Pál, *A nemzeti költészet csarnokai. A nemzeti irodalom fogalmi rendszerei a 19. századi magyar irodalomtörténeti gondolkodásban*. Budapest, Balassi Kiadó, 2005.

## 15. Történeti és kortárs irodalom- és művészetszociológiai elemzések.

### **Szakirodalom:**

- Bourdieu, Pierre, *A tiszta esztétika keletkezéstörténete*, ford. Keresztúrszki Ida = *A háló, a halászok és a halak. Tanulmányok a mezőelmélet, a rendszerelmélet és az irodalomtörténet-írás néhány kapcsolódási pontjáról*. Szerk. Rákai Orsolya. Osiris – Pompeji, Budapest – Szeged, 2001, 7-50.
- Dörner, Andreas, *Literatursoziologie: Literatur, Gesellschaft, politische Kultur*. 1999.
- Elias, Norbert, *Mozart. Egy zseni szociológiája*. Európa, Budapest, 2000.
- Labádi Gergely: *A magyar episztola a felvilágosodás korában. Műfaj- és médiatörténeti értelmezés*. L'Harmattan–Magyar Irodalomtörténeti Társaság, Budapest, 2008
- Parinét, Élisabeth, *Une histoire de l'édition a l'époque contemporaine (XIXe-XXe siècle)*. Éditions du Séuil, 2004.
- Szilágyi Márton, *Határpontok. Tanulmányok*. Ráció Kiadó, Budapest, 2007.

## 16. A regionális irodalmak / erdélyi irodalom befogadási lehetőségei.

### **Szakirodalom:**

- Hogyan írjuk meg a romániai magyar irodalom történetét? Ankét. Látó 1998/10.
- Papp Ágnes Klára: A csirkepaprikás-elmélettől a töltöttkáposzta-modellig. A kisebbségi irodalom újraértelmezési lehetőségei a posztkoloniális kritika tükrében. Bárka 2010/3. (<http://www.barkaonline.hu/kritika/1538-a-csirkepaprikastol-a-toeltoettkaposztaig>)
- Pomogáts Béla: *Magyar irodalom Erdélyben*. I–IV. Pallas-Akadémia Könyvkiadó, 2008, 2009.

## 17. A magyar irodalmi modernség műveinek irodalomszemlélete.

### **Szakirodalom:**

- Szegedy-Maszák Mihály: Világirodalmi távlat megteremtése. Megjelenik a Nyugat című folyóirat első száma. In: A magyar irodalom története II. Gondolat, Budapest, 2007. 704–722.
- Kulcsár Szabó Ernő: Az irodalmi modernség integratív történeti értelmezhetősége. In: Uő: Beszédmód és horizont. Budapest, Argumentum, 1996. 7–26.; A kettévált modernség nyomában. Uo: 27–60.
- Kabdebó Lóránt – Kulcsár Szabó Ernő: „De nem felelnek, úgy felelnek”. A magyar líra a húszas–harmincas évek fordulóján. Pécs, JPTE, 1992.
- Deréky Pál: A vasbetontorony költői. Argumentum, Budapest, 1992.

## 18. Kortárs magyar nőirodalom.

### *Szépirodalmi művek*

- Bán Zsófia: *Esti iskola*. Kalligram Kiadó, Pozsony, 2007.
- Bódis Kriszta: *Kemény vaj*. Magvető Kiadó, Budapest, 2003.
- Bódis Kriszta: *Mind csak idegenyebb úgy*. JAK-Kijárat, Budapest, 2002.
- Erdős Virág: *Belső udvar*. JAK-Kijárat, Budapest, 1998.
- Erdős Virág: *Másmilyen mesék*. Magvető, Budapest, 2003.
- Erdő Virág: *A merénylet*. Palatinus, Budapest, 2008.
- Forgács Zsuzsa Bruria (Szerk.): *Kitakart Psyché sorozat* (1. Éjszakai állatkert 2006, 2. Szomjas oázis 2007, 3-4. Dzsungel a szívben – A szív kutyája 2010)
- Szabó T. Anna: *Elhagy*. Magvető Kiadó, Budapest, 2006.
- Tóth Krisztina: *Magas labda*. Magvető Kiadó, Budapest, 2009.
- Tóth Krisztina: *Vonalkód*. Magvető Kiadó, Budapest, 2006.
- Tóth Krisztina: *Hazaviszlek, jó?* Magvető Kiadó, Budapest, 2009.

### *Szakirodalom*

- Balla Zsófia: Nőirodalom, mi az? Magyar Lettre Internationale 24. sz. 1997 tavasz, <http://epa.oszk.hu/00000/00012/00008/14balla.htm>
- Bán Zsófia: [Van-e az irodalomnak neme?](http://www.mindentudas.hu/ban/20040419banzsofia27.html), előadás a Mindentudás Egyetemén. <http://www.mindentudas.hu/ban/20040419banzsofia27.html>
- Susan Bordo: Feminizmus, posztmodernizmus és genderszkepticizmus. <http://ieas.unideb.hu/index.php?p=487>
- Manuel Castells: A patriarchalizmus vége: társadalmi mozgalmak. Ford. Rohonyi András. In: Uő: *Az identitás hatalma*. Gondolat-Infonia, Budapest, 2006. 241-359.
- 1.Férfiuralom. Hadas Miklós beszélgetése Pierre Bourdieu-vel. Replika, 13-14. szám 1994. június. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/tarsad/szocio/bourdieu.hun>
- Horváth Györgyi: Nőidő. A történeti narratíva identitásképző szerepe a feminista irodalomtudományban. Kijárat, Budapest, 2007.



- Kristeva, Julia: „A nők ideje”. Ford. Farkas Anikó. In: Kiss Attila Atilla, Kovács Sándor s. k., Odorics Ferenc (szerk.). *Testes könyv II. Ictus és JATE Irodalomelméleti Csoport*, Szeged, 1997. 327-356.
- Moi, Toril: „Feminista irodalomkritika”. Jefferson, Ann, David Robey (szerk.), *Bevezetés a modern irodalomelméletbe*. Osiris, Budapest, 1995.
- Menyhért Anna: Kaland és kánon. Feminizmus és irodalom. *Alföld*, 2000. október. <http://www.epa.hu/00000/00002/00055/menyhert10.html>
- Selyem Zsuzsa: Kívül-belől. Női testpoétikák a *Szomjas oázis* előtt és benne. *Korunk*, 2008/5. <http://www.litera.hu/object.92ea0a83-633b-46b3-af9e-7c08d1029e64.ivy>
- Séllei Nóra: Mért félünk a farkastól? Feminista irodalomszemlélet itt és most. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2007.
- Thun Éva: A nemi sztereotípiák szocializációja az iskolában. <http://www.notars.hu/node/38>
- Zsadányi Edit: „Narrativitás, szubjektivitás és nemi identitás”. *Alföld*, 2001.12. 63-77.
- Zsadányi Edit: Az önértelmezés alakzatai a kortárs írók műveiben. [http://irodalom.elte.hu/villanyспенot/index.php/2002: Az\\_%C3%B6n%C3%A9rtelmez%C3%A9s\\_alakzatai\\_kort%C3%A1rs\\_%C3%ADr%C3%B3n%C3%91k\\_m%C5%B1veiben](http://irodalom.elte.hu/villanyспенot/index.php/2002: Az_%C3%B6n%C3%A9rtelmez%C3%A9s_alakzatai_kort%C3%A1rs_%C3%ADr%C3%B3n%C3%91k_m%C5%B1veiben)

## 19. Kortárs magyar próza filmen.

### *Szépirodalmi művek - filmek*

- Bodor Ádám: A barátkozás lehetőségei, Sofőrünk egy rosszabb napja, Fülledt reggel, És akkor majd látjuk egymást. In: *Vissza a fülesbagolyhoz*. Magvető, Bp., 1997. – Ferenczi Gábor: A barátkozás lehetőségei. 2007. 50’
- Bodor Ádám: Az érsek látogatása. Magvető, Budapest, 1999. – Kamondi Zoltán: Dolina, 2006. 122’
- Krasznahorkai László: *Az ellenállás melankóliája*. Magvető Kiadó, Budapest, 2005. - Tarr Béla: Werckmeister harmóniák. 2000. 145’
- Nádas Péter: Saját halál. Jelenkor, Pécs, 2004. – Forgács Péter: Saját halál. 2007. 118’
- Parti Nagy Lajos: A hullámozó Balaton, Jelenkor, Pécs, 1999, A fagyott kutya lába. Magvető, Budapest, 2006 – Pálfi György: Taxidermia. 2006.

### *Szakirodalom*

- Balassa Péter: Zöngétlen tombolás. Werckmeister harmóniák. *Filmvilág*, 2001/10. 8-15.
- Walter Benjamin: A műalkotás a technikai sokszorosíthatóság korszakában.  
-  
[http://szabadbolcseszlet.elte.hu/mediatar/hipertext\\_hipermedia/benjamin\\_tek.htm](http://szabadbolcseszlet.elte.hu/mediatar/hipertext_hipermedia/benjamin_tek.htm)
- Bíró Yvette: *A hetedik művészet*. Osiris Kiadó, Budapest, 1994.
- Maximilian Le Cain: *Do the Right Thing: the Films of Michael Haneke*. Senses of Cinema, 2003.
- FÜZI Izabella – TÖRÖK Ervin: *Narratív tér és narratív idő*. In uő: *Vizuális és irodalmi narráció*. Bevezetés az epikai szövegek és a narratív film elemzésébe.

<http://szabadbolcseszlet.elte.hu/mediatar/vir/tankonyv/terido/index04.html#befidobeliseg>

- Peter Halmes: The melancholy of resistance. The films of Béla Tarr. *Kinoeye*. Vol. I. nr.1.

- McFarlane, Brian: Novel to Film. An Introduction to the Theory of Adaptation. Oxford University Press, 1996.

- Nem kell a kánonba beilleszkedni. Forgács Péter médiaművésszel Ránki Júlia beszélget. *ÉS*, 2007. június 8. 7.

- Gács Anna - Gelencsér Gábor (szerk.): Adaptációk. Film és irodalom egymásra hatása. Budapest, Kijárat Kiadó - JAK, 2000.

- Gelencsér Gábor: Forgatott könyvek. Adaptációk az 1945 utáni magyar filmekben. *Apertúra*, 2006, tél.

<http://www.apertura.hu/2006/tel/gelencser/index04.htm>

- Király Hajnal: Könyv és film között. Adalékok az adaptációk elméletéhez. <http://www.filmtett.ro/cikk/1809/konyv-es-film-kozott-adalekok-az-adaptaciok-elmeletehez>

- Kovács András Bálint: *A film szerint a világ*. Palatinus Kiadó, Budapest, 2002.

- Nagy Borbála: Bodor Ádám filmen 2. <http://prizmafolyoirat.com/2010/02/nagy-borbala-bodor-adam-filmen-2-ferenczi-gabor-a-baratkoz-as-lehetosegei>

- Pethő Ágnes: Filmvászonra vetített irodalom. Az adaptáció mint mediális fölüírás? In *Uő: Múzsák tükre. Az intermedialitás és az önreflexió poétikája a filmben*. Csíkszereda, Pro-Print, 2003, 99–108.

- Peter Wollen: A két avantgárd. Fordította: Müllner András. *Apertúra*, 2006 Tél.

- Zsigmond Adél: A filmes adaptáció mint értelmezői művelet. *Látó*, 2010/2. <http://www.lato.ro/article.php/A-filmes-adapt%C3%A1ci%C3%B3-mint-%C3%A9rtelmez%C5%91i-m%C5%B1velet/1607/>

### III. SZAKMÓDSZERTAN

#### A. II. FOKOZATI PROGRAM

A módszertani tematika az általános témaköröket jeleníti meg. Az irodalmi és nyelvi tematika bármely eleme szerepelhet tételként didaktikai kontextusba ágyazottan.

##### ***Kérdéskörök:***

1. Kompetencia alapú anyanyelvi oktatás. Nézetrendszerek az anyanyelvoktatásban. A pedagógiai, didaktikai és szaktudományos paradigmák (nyelvtudomány, irodalomtudomány) és a magyar nyelv és irodalom oktatásának összefüggései.
2. Az oktatási folyamat tervezése. A képességfejlesztő tanterv egységei és kapcsolatrendszere: alapkompenciák, sajátos kompetenciák, tartalmak. Képesség, tevékenység és ismeret egysége. Az egyéni tervezés formái: kalendárisztikus terv, tematikus terv (a tanulási egység terve), óravázlat/forgatókönyvek.
3. Az anyanyelvi kompetencia képességrendszerei: a szóbeli szöveg megértése, szövegértés és -értelmezés (olvasási képesség), szövegalkotás szóban és írásban. A diagnosztizálás és a fejlesztés lehetőségei.
4. Módszerek. Tartalom és módszer összefüggése. A módszerválasztást meghatározó tényezők. Hagyományos és korszerű módszerek. A kooperatív, reflektív-interaktív módszerek alkalmazhatósága a magyartanításban.
5. Szervezési módok és munkaformák az anyanyelvoktatásban. A frontális munka, az egyéni, pár- és csoportmunka.
6. A tanulók önálló tanulása. Motiválás. A kognitív önszabályozó stratégia. Differenciálás és individualizálás.
7. Az értékelés funkciói és folyamata az anyanyelvoktatásban. Diagnosztikus, formatív, fejlesztő és szummatív értékelés. Értékelési stratégiák, eljárások és módszerek.

##### **Szakirodalom**

(Az alábbiakban felsorolt szakirodalmi források egy része elektronikusan is elérhető).

1. Adamikné Jászó Anna: *Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségiig*. Trezor Kiadó, Budapest, 2001.
2. Bárdos Jenő: A nyelvpedagógia fejlődése és tudatosulása. In. *Nyelvpedagógiai kalandozások*. Iskolakultúra, Pécs, 2004.
3. Bárdossy Ildikó–Dudás Margit–Pethőné Nagy Csilla–Priskinné Rizner Erika: *A kritikai gondolkodás fejlesztése – az interaktív és reflektív tanulás lehetőségei*. Tanulási segédlet pedagógusok és pedagógusjelöltek számára a saját élményű tanuláshoz. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2002.
4. Bárdossy Ildikó, Dudás Margit, Pethőné Nagy Csilla, Priskinné Rizner Erika (szerk.): [A kritikai gondolkodás fejlesztése - az interaktív és reflektív tanulás lehetőségei II. kötet](#). 2007

5. Bókay Antal: *Irodalomtudomány a modern és a posztmodern korban*. Osiris Kiadó, Budapest, 1997.
6. Czimer Györgyi–Balogh László: Az irodalmi alkotótevékenység fejlesztése. Géniusz Könyvek, Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége, 2010.
7. Csapó Benő: A tudás minősége. In.: *Tudás és iskola*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest. 2004. 57–77.
8. Csapó Benő: A tudáskonceptió változása: a nemzetközi tendenciák és a hazai helyzet. In. *Tudás és iskola*. Műszaki Könyvkiadó, Budapest. 2004. 29–41.
9. Csapó Benő: *A képességek fejlődése és iskolai fejlesztése*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 2004. 13–42.
10. Csapó Benő–Józsa Krisztián–Steklács János–Hódi Ágnes–Csikos Csaba: A diagnosztikus olvasási felmérések részletes tartalmi kereteinek kidolgozása: elméleti alapok és gyakorlati kérdések. In: Csapó Benő és Csépe Valéria (szerk.): *Tartalmi keretek az olvasás diagnosztikus értékeléséhez*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 2012. 189–218.
11. Cseresznyési László: *Nyelvek és stratégiák avagy a nyelv antropológiája*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2004. 1–88.
12. Falus Iván: Az oktatás stratégiái és módszerei. In. Uő (szerk.): *Didaktika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998.
13. Fóris-Ferenczi Rita: *Anyanyelv-pedagógia. Kísérlet az elmélet(ek) és a gyakorlat egybehangolására*. Erdélyi Tankönyvtanács. 2006.
14. Fóris-Ferenczi Rita–Orbán Gyöngyi et. all: *Beszélgetőkönyv a megértő irodalomoktatásról*. T3 Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 2003.
15. Fűzfa Balázs (szerk.): *Élményközpontú irodalomtanítás. A megértés felé*. Pont Kiadó, Budapest, 2003
16. Fűzfa Balázs (szerk.): *Élményközpontú irodalomtanítás*. Irodalomtankönyv ma. Pont Kiadó, Budapest, 2002.
17. Gordon Győri János (szerk.): *Irodalomtanítás a világ kilenc oktatási rendszerében*. Pont Kiadó, Budapest, 2003.
18. Józsa Krisztián (szerk.): *Az olvasási képesség fejlődése és fejlesztése*. Dinasztia Tankönyvkiadó, Budapest, 2006.
19. Lénárd Sándor–Rapos Nóra: *Fejlesztő értékelés*. Gondolat Kiadó, Budapest, 2009.
20. Nagy József: *XXI. század és nevelés*. Osiris Kiadó, Budapest, 2000. Különösen az I. és II. rész: 21–51.; 63–160.
21. Nahalka István: A tanulás. In. Falus Iván (szerk.): *Didaktika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998. 117–155.
22. Nahalka István: *Hogyan alakul ki a tudás a gyerekekben? Konstruktivizmus és pedagógia*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest 1998.
23. M. Nádasi Mária: Az oktatás szervezési módjai és munkaformái. In.: Falus Iván (szerk.): *Didaktika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998. 368–389.
24. M. Nádasi Mária: *A projektoktatás elmélete és gyakorlata*. Géniusz Könyvek. 2010.
25. Orbán Gyöngyi: *Megértő irodalomoktatás*. Stúdium Kiadó, Kolozsvár, 1998.
26. Pethőné Nagy Csilla: *Módszertani kézikönyv*. Befogadasközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás a gimnáziumok és szakközépiskolák 9–12. évfolyamán. Korona Kiadó, Budapest, 2007.
27. Réthy Endréné: *Motiváció, tanulás, tanítás. Miért tanulunk jól vagy rosszul?* Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2003. 43–71.; 75–99.

28. Sipos Lajos (szerk.): *Irodalomtanítás I. II.* Pauz Kiadó és az Universitas Kulturális Alapítvány kiadása, 1994.
29. Szilágyi N. Sándor: *Elmélet és módszer a nyelvészetben.* Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár, 2004. 9–138.
30. Szilágyi N. Sándor: *Ne lógasd a nyelvedet hiába! Nyelvtani kiskalauz felvételizőknek.* Kolozsvár, 2000.
31. Szira Judit: A projektmódszerről. In: Új Pedagógiai Szemle, 2002. szeptember.
32. Tóth Beatrix: A szövegértés fejlesztésének elmélete és gyakorlata. In: *Magyar Nyelvőr.* 2006. 130. 4. 457–469.
33. Tóth László: *Az olvasás pszichológiai alapjai.* Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen, 2002.
34. Zsigmond István: Az értő olvasás fejlesztése – útmutató kézikönyv pedagógusok és pedagógusjelöltek számára – Ábel Kiadó, Kolozsvár, 2008.
35. MECI. Programe școlare. Limba și literatura maternă. Clasele a V-a, a VIII-a. 2009.
36. MECI. Programe școlare. Limba și literatura maternă. Clasele a IX-a, a X-a. 2009.
37. MEC. CNC. Programe școlare pentru ciclul superior al liceului. Clasa a XI-a. Nr. 3252/13. 02. 2006.
38. MEC. CNC. Programe școlare pentru ciclul superior al liceului. Clasa a XI-a. Nr. 5959/22. 12. 2006.
39. MECI. Programe școlare. Limba și literatura maghiară pentru elevii care frecventează clasele cu predare în limba română sau trăiesc în două culturi minoritare. Clasele a V-a, a VIII-a. 2009.

## **B. TÉMAKÖRÖK I. FOKOZATI VIZSGÁRA**

- A beszédprodukciónak, a szóbeli szövegalkotás diagnosztizálása és fejlesztése valamely választott stratégiával, hatása más képességterületekre.
- A szóbeli szöveg megértésének diagnosztizálása és fejlesztése valamely választott stratégiával, hatása más képességterületekre.
- A szövegértés diagnosztizálása és fejlesztése valamely választott stratégiával, hatása más képességterületekre.
- Szövegértési stratégiák és jegyzetelési technikák alkalmazása, hatása más képességterületekre, tanulás/olvasás/tantárgy iránti attitűdre.
- Írásbeli szövegalkotás (pl. írói szemináriumok; szövegalkotás lépésről-lépésre), hatása más képességterületekre, tanulás/írás/olvasás iránti attitűdre.
- Szabadon választott tanulási egység feldolgozása választott stratégiával, hatása valamely képességterületre.
- Szabadon választott tanulási egység feldolgozása interdiszciplináris megközelítésben, valamely választott stratégiával; hatása valamely képességterületre, tanulás/tantárgy iránti attitűdre.
- Irodalomoktatás: irodalmi projektek, olvasó- és írószemináriumok, hatásuk valamely képességterületre; olvasás iránti attitűdre.
- Értékelési stratégiák: pl. a minőségi értékelés vagy a formatív értékelés vagy a fejlesztő értékelés alkalmazása valamely tanulási egység feldolgozása során; a

választott értékelési eljárás hatása valamely képességterületre, tanulás iránti attitűdre.

- Tanulási stratégiák és módszerek összehasonlító vizsgálata (például egyazon tanulási egység feldolgozása más-más stratégiával, módszerekkel, hatékonyságuk vizsgálata valamely választott szempontból (pl. a tanulók teljesítménye, a képességek fejlődése, a tanulás iránti attitűd stb.).
- A differenciált oktatás lehetőségei az anyanyelvoktatásban (diagnosztizálás, tanulászervezési differenciálás, tartalmi differenciálás), hatása a tanulók teljesítményére, tanulás iránti attitűdjére.

**Szakirodalom** (az ajánlott források a pedagógiai kutatásra vonatkozóan kínálnak eligazítást; témától függően a II. fokozati vizsgára javasolt szakirodalomban is lehet tájékozódni).

Falus Iván (szerk): Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe. Keraban Könyvkiadó, Budapest, 1996.

Szabó-Thalmeiner Noémi: A pedagógiai kutatás alapjai. Státus Kiadó, Csíkszereda, 2010.

Dósa Zoltán–Péter Lilla: A pedagógiai kutatás alapjai. Kolozsvári Egyetemi Kiadó, 2010.